

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
412-25/2024

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 16826 датум: 12. јул 2024. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети
Полицијској управи у Панчеву

Београд, јул 2024. године

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
1.1.	МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ.....	3
1.2.	ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТАМА.....	4
1.3.	ТОК ПОСЕТА.....	4
1.4.	САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ.....	4
1.5.	ПРЕТХОДНА ПОСЕТА.....	4
2.	УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	6
2.1.	ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ.....	6
2.1.1.	ПРЕПОРУКА НПМ 2022. ГОД:.....	6
2.2.	ДРУГА ПИТАЊА.....	6
2.2.1.	ВРЕМЕ ОБАВЕШТАВАЊА БЛИСКЕ ОСОБЕ.....	6
2.2.2.	РАЧУНАЊЕ ПОЧЕТКА ЗАДРЖАВАЊА.....	7
2.2.3.	ОБАВЕШТЕЊЕ О ПРАВИМА.....	7
2.2.4.	УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ.....	9
2.3.	НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ.....	9

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и КликАктив – Центар за развој социјалних политика.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ "Службени гласник РС", бр. 82/22.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТАМА

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Панчеву: седиште Полицијске управе и Полицијска станица Ковин
ВРЕМЕ ПОСЕТА	24. мај 2024. године
ОСНОВ ПОСЕТА	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТА	Контролне посете
ЦИЉ ПОСЕТА	Праћење поступања по препорукама НПМ
НАЈАВА ПОСЕТА	Посете су ненајављене
ПОСЕТЕ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са Покрајинским заштитником грађана - омбудсманом
САСТАВ ТИМА	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Стефан Годоровић, <i>Покрајински заштитник грађана - омбудсман</i>

1.3. ТОК ПОСЕТА

У обе посећене полицијске станице, тим НПМ је од полицијских службеника прибавио потребне информације и извршио увид у релевантну документацију, а потом обишао просторије за задржавање.

Током посета нису затечена доведена ни задржана лица.

На крају посете, тим НПМ је полицијским старешинама представио основне утиске и налазе из посете.

1.4. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ. Члановима тима пружене су све тражене информације, омогућен обилазак и фотографисање просторија за задржавање, као и увид у и фотокопирање затражене документације.

1.5. ПРЕТХОДНА ПОСЕТА

НПМ је посетио ПУ Панчево – седиште ПУ и ПС Ковин у јуну 2022. године. Током ове посете, НПМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица, која су у исто време и заштитне мере од злостављања - права на приступ лекару и адвокату, права да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, као и начин на који се задржана лица информишу о својим правима. Истовремено, НПМ је проверавао и да ли су

просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.⁴

О посети је сачињен Извештај са налазима и једном препоруком за унапређење поступања органа.⁵ Након тога, Министарство је обавестило НПМ о мерама предузетим ради поступања по препоруци и доставило друге информације које су у Извештају тражене од Министарства.⁶ Извештај и одговор су објављени на интернет страници НПМ.⁷

Током ових посета НПМ је пратио начин на који је у ПУ Панчево поступљено по упућеној препоруци и у овом Извештају су представљени налази до којих је НПМ дошао, као и налази о другим значајним питањима у вези са поступањем према задржаним лицима.

просторије за задржавање у седишту ПУ Панчево (лево) и ПС Ковин (десно) – фотографије из претходне посете

⁴ Пре те посете ПУ Панчево, НПМ је у Казнено-поправном заводу у Панчево обавио разговоре са притвореним лицима на околности поступања полицијских службеника ПУ Панчево приликом хапшења, довођења, задржавања и примене других полицијских овлашћења, обишао просторије за задржавање лица у кривичном поступку које се налазе у овом заводу и проверавао начин обављања првог лекарског прегледа по пријему у Завод.

⁵ Извештај о посети Полицијској управи у Панчеву, бр. 412-27/22 од 14. јуна 2022. год.

⁶ Акт Секретаријата Министарства – Одељења за обраду података, притужбе и сарадњу са независним телима бр. 072/3-86/22-5 од 22. јула 2022. год, у чијем прилогу су достављени: акти Дирекције полиције – Полицијске управе у Панчеву бр. 88-12765/22 од 5. јула 2022. год. и акт Комисије за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре бр. 214-25/22 од 19. јула 2022. год.

⁷ https://npm.ombudsman.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=1156:извештај-о-посети-полицијској-управи-панчево&catid=112&Itemid=116.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ

2.1.1. ПРЕПОРУКА НПМ 2022. ГОД:

ПУ Панчево ће у записнике о задржавању уносити све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

НАЛАЗ:

Формулари записника о задржавању су средином 2022. године унапређени, на нивоу целог Министарства унутрашњих послова, тако да садрже поља у које је потребно убележити податке о томе да ли је бранилац ангажован и његово име и презиме и о временима када је контактиран, када је приступио задржаном лицу и када је обавио разговор са лицем. На овај начин, Министарство унутрашњих послова је поступило по препоруци НПМ да се унапреде постојеће електронске евиденције - "Евиденције о доведеним и задржаним лицима",⁸ чиме су обезбеђени технички услови за потпунији унос и јаснији преглед свих података у евиденцији који су од значаја за остваривање овог права.

У одговору ПУ Панчево, НПМ је обавештен да ће се у записнике о задржавању уносити сви подаци од значаја за остваривање права задржаних лица на приступ браниоцу.

Прегледом записника о задржавању у обе посећене полицијске станице утврђено је да се ови подаци уредно уносе. Сви прегледани записници о задржавању у кривичном поступку су садржали податке о остваривању права на приступ браниоцу, адвоката постављеног по службеној дужности или по сопственом избору задржаног лица, док у записницима о задржавању у прекршајном поступку и у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима ови подаци изостају јер задржана лица по правилу не желе да ангажују браниоца.

2.2. ДРУГА ПИТАЊА

2.2.1. ВРЕМЕ ОБАВЕШТАВАЊА БЛИСКЕ ОСОБЕ

У претходном Извештају, НПМ је похвалио чињеницу да су посећене полицијске станице почеле да детаљније евидентирају начин остваривања права задржаних лица да се о времену и месту задржавања обавести лице по њиховом избору, тако што су, између осталог, почеле да евидентирају и време обавештавања блиске особе. Међутим, у неколико записника о задржавању у кривичном поступку податак о времену обавештавања блиске особе није био евидентиран, па је НПМ скренуо пажњу на наведено и изразио очекивање да ће се у будућем раду овај податак увек евидентирати.

Прегледом документације приликом ових посета, утврђено је да се и овај податак евидентира. Овоме је такође у многоструку допринела измена формулара записника о задржавању којом је уведена и посебна рубрика за уписивање времена обавештавања

⁸ Препорука НПМ бр. 4110-44/21 од 7. априла 2021. год.

блиске особе. Такође, евидентира се и да лице не жели да икога обавести о свом задржавању.

2.2.2. РАЧУНАЊЕ ПОЧЕТКА ЗАДРЖАВАЊА

Прегледом записника о задржавању у седишту ПУ, тим НПМ је у више предмета уочио неконзистентности у погледу рачунања почетка задржавања у кривичном поступку. Наиме, време контактирања браниоца, а у неким случајевима и време обавештавања блиске особе, је претходило времену од када се рачуна да је започето задржавање. На пример, у једном предмету бранилац је контактиран у 17:00, а задржавање започето у 17:30; у другом случају бранилац је контактиран у 20:30, блиска особа је обавештена у 20:55, а задржавање је започето у 21:00.

На основу разговора са полицијским службеницима може се закључити да постоји погрешно тумачење норме по којој се задржавање рачуна од часа одазивања на позив, с обзиром да се тумачи да ће се почетак рачунати од одазивања на позив само ако је лице позвано у својству осумњиченог. Међутим, законик изричито наводи да се ради и о позваном осумњиченом (чл. 289. ст. 1. Законика о кривичном поступку) и о позваном грађанину за кога је полиција у току прикупљања обавештења оценила да може бити сматран осумњиченим (чл. 289. ст. 2. Законика о кривичном поступку), с обзиром да на обе ове одредбе упућује чл. 294. ст. 1. Законика о кривичном поступку.

1.

УТВРЂЕНО

У седишту ПУ Панчево почетак задржавања у кривичном поступку се у више случајева погрешно рачунао.

РАЗЛОЗИ

Лице ухапшено у складу са чланом 291. став 1. и чланом 292. став 1. овог законика, као и осумњиченог из члана 289. ст. 1. и 2. овог законика, јавни тужилац може изузетно задржати ради саслушања најдуже 48 часова од часа хапшења, односно одазивања на позив.⁹

Време задржавања лица се рачуна од момента започињања примене полицијског овлашћења довођење када су се стекли услови за задржавање у прекршајном поступку, односно од момента хапшења или одазивања на позив када су се стекли услови за задржавање у кривичном поступку.¹⁰

ПРЕПОРУКА

У седишту ПУ Панчево почетак задржавања у кривичном поступку ће се рачунати од момента хапшења, односно одазивања лица на позив.

2.2.3. ОБАВЕШТЕЊЕ О ПРАВИМА

Увидом у документацију у ПС Ковин тим НПМ је у више предмета задржавања у кривичном поступку уочио да писмени формулар – обавештење о правима није одговарајући, јер садржи информације из члана 294. Законика о кривичном поступку,

⁹ Законик о кривичном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 - одлука УС и 62/21 - одлука УС), чл. 294. ст. 1.

¹⁰ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19 и 93/22), чл. 32.

који уређује поступак задржавања лица (када се може одредити задржавање, ко га одређује, о праву на жалбу и сл.), али не и листу права задржаног.

2.

УТВРЂЕНО

У ПС Ковин за писмено обавештавање лица задржаних у кривичном поступку о њиховим правима у више случајева је коришћен неодговарајући формулар – обавештење.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и ураћено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.¹¹

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би се обезбедило да без одлагања осигурају да сва лица која је полиција задржала буду у потпуности обавештена о својим основним правима од самог почетка њиховог лишавања слободе (то јест, од тренутка када су дужна да остану у полицији). То би требало осигурати пружањем јасних усмених информација на самом почетку, које би се допуњавале што је пре могуће (то јест, одмах по њиховом доласку у полицијске просторије) давањем писменог обрасца у којем би се њихова права директно приказивала. Даље, Комитет такође препоручује да се различите верзије информативних листова обједине и стандардизују и да увек садрже право притвореног лица да обавести трећу страну и да приступи лекару како је наведено у члану 69. ЗКП.¹²

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима, и то:

- 1. да буде обавештено о разлозима задржавања;*
- 2. да буде поучено да није дужно ништа да изјави, а да све што изјави може бити у законом прописаном поступку употребљено против њега као доказ;*
- 3. на браниоца по свом избору, да неометано обави разговор са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању;*
- 4. да буде обавештено да ће се бранилац одредити по службеној дужности, ако га само не изабере, када је то законом обавезно;*
- 5. да се о времену и месту задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско конзуларни представник државе чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је лице избеглица или лице без држављанства;*
- 6. да се без одлагања о задржавању обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице;*
- 7. да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације;*
- 8. да га прегледа лекар;*
- 9. на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор;*
- 10. да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости задржавања или надокнаде штете.*

¹¹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 44.

¹² Србија: Посета ЦПТ 2021, ЦПТ/Инф (2022) 3, пар. 38.

Полицијски службеник ће задржаном лицу уручити писано обавештење из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.¹³

ПРЕПОРУКА

ПС Ковин ће свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

2.2.4. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

Седиште ПУ Панчево располаже са две просторије за задржавање за по једно лице, а ПС Ковин са једном просторијом за два лица. Оне су детаљно описане у претходном Извештају о посети.¹⁴

Приликом ових посета просторије су затечене чисте, уредне и проветрене, са постељином на лежајевима која је деловала чисто и исправним уређајима за позивање полицијских службеника, камерама, чесмама и санитарним уређајима.

2.3. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Током посета тим НПМ није затекао доведена ни задржана лица у полицијским станицама.

У неколико записника о задржавању које је тим НПМ прегледао је евидентирано да су лица примљена са видљивим повредама, за које је добијено уверљиво образложење о начину настанка, што је било и евидентирано у записницима и другој документацији.

¹³ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 29.

¹⁴ Извештај о посети ПУ Панчево, поглавље 5. Услови боравка у просторијама за задржавање.